

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1920 kl. 1/2 1 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av väckta motioner om
ändring i § 1 av förordningen om landsting.*

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, Olason, Hellberg, Johansson i Kälkebo, K. J. Ekman, Ljunggren, von Geijer, Oscar E. Larsson, Windahl,* Larsén, Magnusson i Tumbult,* Janson i Kungsör,* Jansson i Edsbäcken,* Zander, Henrikson, Leander, Hansson i Sölvesborg, Andersson i Igelboda* och Persson i Fritorp.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 171, av herr *Windahl*, samt i en inom andra kammaren väckt motion, nr 143, av herr *Anderson* i Råstock hemställes, »att riksdagen måtte besluta,

dels att i landstingsförordningen § 1 orden: »dock att» etc. till och med »utträde» skall ur paragrafen utgå,

dels att beträffande städer, som redan utträtt ur landsting, måtte vid vad sålunda ägt rum bero.»

Tillika hemställes, »att vederbörande utskott, om yrkandet i princip kan godkännas, måtte föreslå erforderlig omformulering av lagtexten.»

Till stöd för sin hemställan hava motionärerna anført följande:

»Den nu uti landstingsförordningen § 1 gällande grundsats, att stad, som har ett invånareantal av minst en etthundrafemtiondel av rikets hela invånareantal etc., icke längre skall tillhöra länets landsting, torde numera i stort sett kunna anses föråldrad och framför allt i sin nuvarande form otidsenlig.

De praktiska skäl, som från städernas sida talat för ett särskiljande av stad som nått en viss storlek, torde ävenledes hava förlorat väsentligt i betydelse. Ty vilka äro de största uppgifterna, som tillkomma landstinget? Jo, sjukvård av olika slag, undervisningsfrågor, skydds- och uppfostringsfrågor, fattigvårdsuppgifter m. m.

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 5 saml. 10 häft. (Nr 10—11.)

I alla eller de flesta av dessa frågor torde intressena för staden som sådan och länets landsbygd plus småstäderna vara sammanfallande, och med få undantag torde också *efter* en skilsmässa gemensamt ägda anstalter av olika slag utgöra regeln.

Samhörigheten i stort upphör således icke i och med en skilsmässa utan äger alltfört rum, och då därtill kommer, att enligt § 47 mom. 3 redan nu kan i fråga om uttaxering skiljas på olika företag, synes *ingen* anledning förefinnas ens ur intressesynpunkt för den större staden, att nu gällande grund för utträde ur landsting bibehålles.»

*Utskottets
yttrande.*

Frågan om stad bör deltaga i landsting eller ej var vid landstingsförordningens tillkomst föremål för mycken diskussion. I den år 1858 tillsatta kommitté, vars förslag ligger till grund för 1862 års förordning om landsting, var denna fråga en av dem, som orsakade de starkaste meningsbrytningarna. Kommitténs majoritet ställde sig på den ståndpunkten, att alla städer borde deltaga i landsting och anförde härför den motiveringen, att om ock städernas och landsbygdens i många fall skilda intressen i viss mån kunde göra det tvivelaktigt, om städerna borde ingå i landsting eller ej, intressegemenskapen i andra, särskilt ekonomiska frågor samt landsbygdens behov av, som kommittén uttrycker det, »städernas intelligenta krafter», dock borde fälla utslaget för stadskommunernas deltagande i landstinget. Emot denna majoritetens ståndpunkt avgavs reservation av en kommittémedlem, riksarkivarien Nordström, som ansåg, att städerna icke borde deltaga i landsting och i sin motivering uttryckte farhågan, att om majoritetens förslag antoges, städerna, vilkas representation i landstingen måste bli svagare än landsbygdens, genom den gemensamma representationens beslut skulle tvingas utgiva bidrag till företag, som de kanske rent av ansåge vara skadliga för sina intressen.

Frågan om städernas deltagande i landsting blev också livligt debatterad vid 1859—60 års riksdag, som hade att avgiva yttrande över de kommittérades förslag. Därvid visade sig, att inom borgarståndet övervägande sympatier funnos för reservantens ståndpunkt, att städer icke borde deltaga i landsting, under det att de övriga stånden, om också vad prästeståndet beträffar med stor tvekan, anslöto sig till kommittémajoritetens uppfattning.

Kommittéreservantens och borgarståndets mening blev emellertid ej utan inflytande på Kungl. Maj:ts beslut. Detta innebar nämligen en kompromiss mellan de båda stridiga ståndpunkterna, i det att i landstingsförordningens första paragraf stadgades, att stad, vars folkmängd

ej översteg 25,000 personer, skulle deltaga i landsting, under det att stad med större invånareantal skulle utskiljas ur respektive landstingsområde. Därjämte stadgades i § 47, att uttaxering kunde ske särskilt för städer och särskilt för landsbygd, om företag, för vilket uttaxering erfordras, är av gagn huvudsakligen för städer, respektive för landsbygd.

1862 års bestämmelser i denna punkt hava i huvudsak fått stå orubade. En förändring har blott skett så till vida, att 1894, som en konsekvens av förstakammarplatsernas fixering till 150, den folkmängdsiffra, vid vilken stad skall utträda ur landsting, ändrades från 25,000 till $\frac{1}{150}$ av rikets folkmängd, vilket f. n. innebär, att stad med ungefär 38,700 invånare skall utskiljas ur respektive landstingsområde.

För den förändring, motionärerna härutinnan föreslagit, kunna utan tvivel goda skäl förebringas. Den intresse motsats mellan städer och landsbygd inom landstingen, som man vid landstingsförordningens tillkomst befarade, har icke, eller i varje fall ej med den styrka, som då på vissa håll förutsattes, visat sig, och därmed har givetvis även ett skäl för de större städernas utträde ur landsting bortfallit. I vissa fall kan utan tvivel en stor stads skilsmässa från respektive landstingsområde orsaka betydliga svårigheter och brytningar, då den förut förhandenvarande gemensamheten i en mängd angelägenheter skall upplösas. Och om också det stundom kan vara behöfligt eller t. o. m. nödvändigt, att mera betydande städer fritt få ordna sina egna angelägenheter och alltså utträda ur landsting, torde i varje fall den bestämda gräns, som nu är stadgad för stads kvarvarande i landsting, vara sätt lägre än som betingas av något verkligt behov, ja, t. o. m., såsom motionen synes ge vid handen, kunna medföra olägenheter för den stad, som vid den tvingas till utträde. Varje sådan gräns blir naturligtvis mer eller mindre godtycklig; men det torde dock icke vara omöjligt att finna en ungefärlig befolkningssiffra, vid vilken en stad bör kunna anses ensam mäktig påtaga sig de uppgifter, som påvila ett landstingsområde. Det finns ingen rimlig anledning att antaga, att denna siffra just skulle sammanfalla med den folkmängdskvot, som berättigar till en representant i första kammaren. Utskottet anser emellertid förevarande fråga vara av den art, att en allsidig utredning av densamma, omfattande även möjlighet av fakultativt utträde, bör äga rum, och hemställer utskottet därför om skrivelse till Kungl. Maj:t i sådant syfte.

På grund av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes

Kungl. Maj:t låta verkställa utredning av frågan, huruvida och på vad sätt ändring i gällande bestämmelser om stads utträde ur landsting må kunna ske, samt till riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen giver anledning.

Stockholm den 12 mars 1920.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservation:

av herrar *Larsson* i Västerås, *Clason*, *Johansson* i Kälkebo, *K. J. Ekman*, *von Geijer*, *Larsén*, *Leander*, *Hansson* i Sölvesborg och *Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

Frågan om stad — — — — (lika med utskottet) — — — — ur respektive landstingsområde.

Så vitt hittills varit bekant, hava gällande bestämmelser rörande stads rättighet och skyldighet att utträda ur landsting icke förorsakat någon nämnvärd olägenhet. För städer med omkring 40,000 invånare och därutöver skulle det säkerligen i de flesta fall kännas såsom ett obehörigt tvång att icke få själva fritt ordna för den betydelsefulla angelägenheten, särskilt på sjukvårdens och fattigvårdens m. fl. områden. Utskottet har därför icke kunnat anse befogat att beröva dylika städer mot deras vilja en sådan författningsenligt dem tillkommande frihet. Emellertid vill utskottet icke förneka, att omständigheter i vissa fall kunna tänkas vara sådana, att upprätthållande för viss tid framåt av den inom ett landstingsområde mellan stad och land bestående gemenskapen skulle kunna vara önskvärt för såväl staden ifråga som landstinget i övrigt. I sådant fall borde det stå staden och landstinget fritt att genom en överenskommelse, om vilken båda parterna voro ense, besluta, att den dittillsvarande gemenskapen skulle för viss tid framåt

fortfara. Denna tid borde därvid fixeras, till sådan längd, att alltför täta förändringar i förhållandena undvekes.

På grund av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och under vilka förhållanden de gällande bestämmelserna om stads rättighet och skyldighet att utträda ur landsting må kunna ändras därhän, att i de fall, då såväl stad som landsting önska fortsatt samarbete i landstinget, oaktat stad uppnått den storlek som berättigar till utträde, den bestående gemensamheten må kunna för viss tid framåt fortfara, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.